

Klinik Araştırma

Kırklareli Üniversitesi Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı

Neşe ULUKOCA, Şenlen GÖKGÖZ^a, Ali KARAKOÇ

Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Kırklareli, Türkiye

ÖZET

Amaç: Sigara alkol ve madde bağımlılığı, gençlik çağında başlamakta ve çoğu kez ömür boyu sürmektedir. Bu çalışmada Kırklareli Üniversitesi öğrencileri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığını araştırmak amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kırklareli Üniversitesi'nde 2010-2011 Bahar döneminde öğrenim gören 9698 öğrenciden, 902 kişi orantılı tabaklı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Okullara ve sınıflara göre tabakalandırılmış ve öğrenciler basit rastgele örnekleme dahil edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.9±1,8'dir. Öğrencilerin %45.4'ü sigara içmektedir; hergün düzenli sigara içenler %34.9'dur. Gençlerin %64'ü alkollü içkiyi denemiş ve %17.1'i haftada birden daha sık alkol almaktadır. Yaşam boyu en az bir kez madde kullanımı %10.4 iken en çok denenen maddeler esrar(%4.1) ve uçuculardır(%3.2). Sigara, alkol, madde kullanımı; erkeklerde, ailesiyle iletişiminin kötü olduğunu belirten öğrencilerde daha yüksektir. Sigara içen gençlerde; içmeyenlere göre alkol alma ve madde deneme anlamlı düzeyde fazladır. Madde deneme ve alkol kullanımı ile öğrencilerin kaldığı yer arasında bir ilişki bulunmazken; yurttan kalan öğrencilerde sigara içimi daha azdır. Ailesinin geliri yüksek olanlarda; sigara ve alkol kullanımı daha yüksektir.

Sonuç: Üniversite gençlerinde, sigara kullanımı yaygındır. Alkol kullanımı ve yaşam boyu en az bir kez madde deneyen öğrencilerin sıklığı; batı ülkelerine göre daha düşük olmakla birlikte azımsanacak boyutta değildir. Üniversite öğrencileri için yapılacak sağlık hizmetlerinde; bağımlılık yapıcı maddeleri bırakılmaya yönelik çalışmalara da yer verilmesi faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Sigara, Alkol, Madde kullanımı, Prevalans, Üniversite öğrencileri.

ABSTRACT

Prevalence of Tobacco, Alcohol, and Substance use in Kırklareli University Students

Objective: Tobacco, alcohol, and substance addiction starts in adolescence and often lasts for life. This study aims to research the prevalence of cigarette, alcohol, and substance use among the students of Kırklareli University.

Material and Method: Of the 9,698 students studying at Kırklareli University for the spring term 2010-2011, 902 were selected using the proportional stratified sampling method. Stratification was done by school and class, and students were then selected through basic random sampling.

Results: The average age of the students participating in the study was 20.9±1.8. 45.4% of students smoke, with 34.9% regularly smoking every day. 64% of students had tried alcoholic beverages and 17.1% use alcohol more than once each week. 10.4% of students had tried using substances at least once in their life, with marijuana (4.1%) and solvents (3.2%) reported as the substances most commonly tried.

Conclusion: Tobacco usage is common in young people at university. The ratio of students who used alcohol and tried substances at least once in their lives, while lower than in western countries, is not insignificant. For the health services that will be provided to the university students it would be appropriate to include the services that would support them to refrain from the drug addiction materials.

Key Words: Tobacco, alcohol, Substance use, Prevalence, University students.

Psikoaktif madde kullanımı ve bunlara bağımlılık durumları, dünyanın birçok ülkesinde önemli sağlık sorunları oluşturmaktadır. En yaygın kullanılanlar sigara ve alkoldür ve bunu diğer uyarıcı maddeler izler (1). Dünya genelinde her on ölümden biri sigara kullanımı nedeniyle olmaktadır. Yılda beş milyondan fazla kişi bu nedenle ölmektedir (2). Sigara; koroner kalp hastalığı, serebrovasküler hastalık, kronik obstrüktif akciğer hastalığı ve başta akciğer kanseri olmak üzere pek çok organ kanserine neden olur (3). Dünyada 150 milyon gencin sigara kullandığı ve gelecek yaşamlarında 75 milyon gencin sigaranın oluşturduğu sağlık sorunu ile öleceği tahmin edilmektedir (4). Ülkemizde de gençler arasında sigara alışkanlığı yaygındır (5, 6). On beş ayrı ilde lise öğrenci-

lerinde yapılan bir çalışmada; gençlerin %63.9'unun sigarayı yaşam boyu en az bir kez kullandığı bulunmuştur (7). Yapılan çalışmalar sigarayı deneyen dört gençten, üçünün zamanla bağımlı haline geldiğini göstermektedir (8). Sigara içen gençlerde; alkol ve uyuşturucu madde kullanımı daha sık görülmektedir (9, 10).

Sigara gibi, alkol ve madde kullanımını denemek de gençlik dönemine rastlamaktadır. Madde bağımlılığı ile ilişkisi bakımından en çok incelenen gelişimsel dönem, ergenlik dönemidir. Madde kullanımı, bağımlılık, intoksikasyon, yoksunluk, demans gibi çeşitli bozukluklara yol açmaktadır (11). İlerleyen yıllarda alkol kullanımını da, çeşitli ruhsal, nörolojik bozukluklar, bağımlılık ve karaciğer sirozu, gastrit, akut pankreatit gibi fiziksel

^a Yazışma Adresi: Şenlen GÖKGÖZ, Zirve Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Kırklareli, Türkiye

Tel: 0 288 214 38 25

Geliş Tarihi/Received: 29.06.2012

*Bu çalışma 14. Ulusal Halk Sağlığı Kongresinde 4-7 Ekim 2011, sözel bildiri olarak sunulmuştur.

e-mail: senlengokgoz@yahoo.com.tr

Kabul Tarihi/Accepted: 18.06.2013

bozukluklara neden olabilmektedir (10).

Bu çalışmada; bir halk sağlığı sorunu olan sigara, alkol ve madde bağımlılığının Kırklareli Üniversitesi öğrencileri arasındaki kullanım sıklığını ve bunları etkileyen faktörleri araştırmak amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, kesitsel tip bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Kırklareli Üniversitesi'nde 2010-2011 Bahar döneminde öğrenim gören 9698 öğrenci oluşturmaktadır. Kırklareli Üniversitesi 2007 yılında kurulmuş olup; altı fakülte, bir sağlık yüksekokulu, yedi meslek yüksekokulu, iki enstitü ile eğitim ve öğretime devam etmektedir. Örneklem büyüklüğü; $p: 0.32$ $d:0.029$ $\alpha :0.05$ iken 902 kişi bulunmuştur. 910 öğrenciye anket uygulanmış, eksik cevaplanan 8 anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Öğrenciler örnekleme orantılı tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Okullara ve sınıflara göre tabakalandırılma yapılmış ve her sınıftan örnekleme alınacak öğrenciler, basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma için Kırklareli Üniversitesi'nden etik kurul onayı alındıktan sonra, veriler 3-28.05.2011 tarihleri arasında toplanmış ve SPSS paket programında ki-kare testi ve logistik regresyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkenleri: Halen sigara kullanmak, alkol kullanmak, yaşam boyu en az bir kez madde denemektir. Öğrenciler sigara kullanımı bakımından; her gün düzenli sigara içenler, ara sıra sigara içenler, sigarayı bırakanlar, hayatları boyunca hiç sigara içmemişler olarak sınıflanmıştır. Düzenli sigara içenler ve ara sıra içenler, sigara içiyor; sigarayı bırakmış olanlar ve hiç sigara içmemiş olanlar, sigara içmiyor grubuna dahil edilmiştir. Alkol kullanımı bakımından; her gün içenler, haftada en az bir kez içenler, ayda en az bir kez içenler, ayda birden daha seyrek alkol alanlar alkol kullanıyor; hiç alkol almayanlar alkol kullanmıyor olarak değerlendirilmiştir. Yaşamı boyunca en az bir kez bağımlılık yapan maddelerden birisini denemiş olanlar, madde denemiş; hiç denememiş olanlar ise madde denememiş olarak gruplanmıştır.

Bağımsız değişkenler ise cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, annenin sigara kullanması, babanın sigara kullanması, ailenin geliri, öğrencilerin ailesi ile iletişim durumları, öğrencilerin kaldıkları yerdir. Ailenin aylık gelir düzeyi; 999 TL'nin altında aylık geliri olanlar ve bin liranın üzerinde aylık geliri olanlar olarak gruplanmıştır. Öğrencilere kendilerine göre aileleri ile iletişimlerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Anne, baba veya kardeşleriyle anlaşamadığını belirtenler, ailesiyle iletişimi kötü; ailesiyle ilişkilerinin iyi olduğunu belirtenler; iletişimi iyi olarak gruplanmıştır. Anne ve babanın sigara içme durumu; halen sigara içenler ve içmeyenler olarak gruplanmıştır. Anne ve babanın eğitim düzeyi; okuryazar değil, okuryazar, ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olarak değerlendirilmiştir. Öğrenciler kaldıkları yer bakımından; ailesi ile yaşayanlar, yurttan

kalanlar, arkadaşlarıyla birlikte kalanlar, yalnız yaşayanlar olarak gruplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.9 ± 1.8 'dir ve öğrencilerin %54.6'sı kızdır. Öğrencilerin ailelerinin %42.3'ünün, aylık geliri bin liranın altındadır. Öğrencilerin %87'si ailesi ile iletişiminin iyi olduğunu belirtmiştir ve çoğu bir sorunu olduğunda annesiyle paylaşmaktadır (%47.4). Öğrencilerin %33.9'u yurttan, %28.8'i ailesiyle kalmaktadır. Öğrencilerin %65.6'sının ailesinde sigara kullanan vardır ve bu kişi en çok babadır (%53.4). Öğrencilerin sigaraya deneme yaşları 15.7 ± 2.38 'dir. Öğrencilerin %30.3'ü ilk sigarasını yalnızken, %17.2'si ise ebeveyni ile birlikte içmiştir. Öğrencilerin çoğu, ilk sigarasını kendi harçlığı ile satın almıştır (%78.1). Öğrenciler, en çok sigara tükettikleri dönem olarak sınav zamanları (%40.7) ve stresli oldukları zamanları (%38.8) belirtmişlerdir. Öğrencilerin sigaraya başlama nedenleri arasında ilk sırada merak ve sorunları vardır (%33.2) (%23.7).

Gençlerin %45.4'ü sigara içmektedir; her gün düzenli sigara içenler %34.9'dur (Tablo 1). Erkek öğrenciler, kızlara göre daha çok sigara içmektedir ($p=0.001$). Ailesinin aylık geliri bin liranın üstünde olanların %49.2'si; bin liranın altında olanların %40.2'si sigara içmektedir ($p=0.011$). Ailesiyle iletişimi iyi olan öğrencilerin %57.1'i sigara içmezken, ailesiyle iyi iletişim içinde olmayan öğrencilerin %62.1'i sigara içmektedir ($p=0.001$). Öğrencilerin kaldıkları yere göre; sigara içme bakımından fark anlamlıdır ($p=0.033$). En çok sigara içenler arkadaşlarıyla kalanlar (%52.8), en az sigara içenler ise yurttan kalan öğrencilerdir (%10.9). Anne, babanın sigara içiyor olması ve anne, babanın eğitim düzeyi; öğrencilerin sigara içme davranışını etkilememektedir. Yapılan logistik regresyon analizinde; cinsiyet, öğrencinin ailesiyle iletişimi, öğrencinin kaldığı yer, alkol kullanımı ve madde deneme; sigara içme davranışı için yordayıcı değişkenlerdir. Sigara içme davranışını erkek olmak 1.5 kat; ailesiyle iletişiminin kötü olması 1.7 kat artırmaktadır. Arkadaşlarıyla kalan öğrencilerin sigara içme olasılığı; yurttan kalanlara göre 1.7 kat fazladır (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilerin cinsiyete göre sigara içme durumları

	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
Düzenli sigara içenler	122	38.7	193	61.3
Sigarayı bırakanlar	9	30	21	70
Ara sıra sigara içenler	61	64.2	34	35.8
Hiç içmeyenler	301	65.2	161	34.8

Öğrencilerin %36.1'i hiç alkollü içki içmezken, %28.8'i ayda birden daha seyrek alkol kullanmaktadır ve %18'i ayda en az bir kez, %17.1'i ise haftada en az bir kez veya daha sık alkol almaktadır. Öğrencilerin ilk alkollü içkiyi deneme yaşı 16.7 ± 2.70 'dir. Gençler, alkollü içkiyi en çok eğlenmek amaçlı içmektedirler (%60.6). Alkol kullanımı yönünden cinsiyet, aile ile

iletişim, anne eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi bakımında fark anlamlıdır. Erkek öğrencilerin %74.8'i, kız öğrencilerin ise %54.8'i alkol almaktadır (p=0.000). Ailesiyle iletişimi kötü olan öğrencilerde alkol kullanımını daha fazladır (p=0.001). Gelir düzeyi yüksek olanlarda alkol kullanımını %68.3 iken, gelir düzeyi düşük olanlarda %58.1'dir (p=0.002).

Tablo 2. Öğrencilerin sigara içme davranışıyla ilgili logistik regresyon analizi sonuçları

	Sigara kullanımı		
	Olasılık oranı	%95 güven aralığı	p
Cinsiyet			
Erkek	1,526	1,103-2,112	0,011
Annenin eğitim düzeyi			
Okr-yzr değil/Okr-yzr	1		
İlköğretim mezunu	1,191	0,725-1,957	0,490
Lise mezunu	1,009	0,545-1,866	0,978
Yüksekokul mezunu	1,260	0,592-2,682	0,549
Baba eğitim düzeyi			
Okr-yzr değil/Okr-yzr	1		
İlköğretim mezunu	1,105	0,538-2,271	0,786
Lise mezunu	1,003	0,471-2,139	0,993
Yüksekokul mezunu	1,106	0,461-2,654	0,821
Annenin sigara içmesi			
Anne sigara içiyor	1,130	0,711-1,794	0,605
Babanın sigara içmesi			
Baba sigara içiyor	0,845	0,597-1,196	0,341
Ailenin geliri			
1000 TL'nin üstünde	1,183	0,849-1,649	0,320
Öğrencinin ailesiyle iletişimi			
İletişimi kötü	1,670	1,028-2,711	0,038
Öğrencilerin kaldıkları yer			
Yurtta kalanlar	1		
Ailesiyle kalanlar	1,078	0,736-1,579	0,700
Arkadaşlarıyla kalanlar	1,731	1,163-2,577	0,007
Yalnız kalanlar	1,082	0,446-2,623	0,861
Alkol kullanımı			
Alkol kullanıyor	4,521	3,155-6,478	0,000
Madde deneme			
Madde denemiş	3,207	1,790-5,747	0,000

Alkol kullanımı için; cinsiyet, annenin yüksek eğitimli olması, öğrencilerin aileleriyle iletişiminin kötü olması, sigara ve madde kullanımı risk faktörüdür. Erkek öğrencilerin alkol kullanma olasılığı, kızlardan iki kat fazladır. Annesi yüksekokul mezunu öğrencilerin alkol kullanma riski, annesi okur-yazar olmayan veya okur-yazar grubun 3.3 katıdır. Öğrencilerin ailesiyle iletişiminin kötü olması, alkol kullanma olasılığını 1.8 kat artırmaktadır. Alkol kullanma olasılığı, sigara kullananlarda 4.5 kat; madde denemiş olanlarda 2.6 kat fazladır (Tablo 3).

Yaşam boyu en az bir kez uyuşturucu madde deneyenler %10.4'dür. İlk uyuşturucu deneme yaşı 17±2.76'dır. Yaşam boyu en az bir kez denen maddeler sırasıyla esrar, uçucular, ecstasy, kokain, amfetamin ve eroin'dir (%4.1, %3.2, %0.9, %0.8, %0.7,%0.7). Kızların %5.7'si, erkeklerin %16.1'i madde denemiştir (p=0.001). Ailesiyle iletişimi iyi olanların %8.2'si, ailesiyle iletişimi kötü olanların ise %11.1'i madde denemiştir (p=0.001). Yaşam boyu en az bir kez madde deneme davranışında; ailenin gelir düzeyi ve öğrencilerin kaldıkları yer bakımından fark bulunmamıştır. Madde denemede anne, babanın eğitim düzeyi etkilidir. Madde deneme ve alkollü içki içme prevalansı; sigara içen öğrencilerde daha sıktır (p=0.001) ve alkol kulla-

nan öğrencilerde, madde deneme; alkol almayanlara göre daha fazladır (p=0.001).

Tablo 3. Öğrencilerin alkol kullanma davranışıyla ilgili logistik regresyon analizi sonuçları

	Alkol kullanımı		
	Olasılık oranı	%95 güven aralığı	p
Cinsiyet			
Erkek	2,085	1,513-2,873	0,000
Annenin eğitim düzeyi			
Okr-yzr değil/Okr-yzr	1		
İlköğretim mezunu	1,884	1,179-3,011	0,008
Lise mezunu	2,901	1,597-5,270	0,000
Yüksekokul mezunu	3,338	1,485-7,506	0,004
Baba eğitim düzeyi			
Okr-yzr değil/Okr-yzr	1		
İlköğretim mezunu	1,012	0,498-2,058	0,973
Lise mezunu	1,035	0,488-2,195	0,928
Yüksekokul mezunu	0,745	0,310-1,791	0,510
Ailenin geliri			
1000 T.L.'nin üstünde	1,296	0,943-1,783	0,110
Öğrencinin ailesiyle iletişimi			
İletişimi kötü	1,828	1,081-3,092	0,024
Sigara kullanımı			
Sigara kullanıyor	4,451	3,194-6,203	0,000
Madde deneme			
Madde denemiş	2,594	1,288-5,226	0,008

Madde deneme için; cinsiyet, babanın eğitim düzeyi, öğrencilerin aileleriyle iletişimi, sigara ve alkol kullanımı yordayıcı değişkenlerdir. Madde deneme; erkek öğrencilerde 4.7 kat, ailesiyle iletişimi kötü olanlarda 4 kat, sigara kullananlarda 11 kat, alkol kullananlarda 6.7 kat fazladır (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin madde deneme davranışıyla ilgili logistik regresyon analizi sonuçları

	Madde deneme		
	Olasılık oranı	%95 güven aralığı	p
Cinsiyet			
Erkek	4,686	2,295-9,566	0,000
Annenin eğitim düzeyi			
Okr-yzr değil/Okr-yzr	1		
İlköğretim mezunu	0,610	0,268-1,388	0,238
Lise mezunu	0,379	0,130-1,109	0,077
Yüksekokul mezunu	0,682	0,224-2,072	0,500
Baba eğitim düzeyi			
Okr-yzr değil/Okr-yzr	1		
İlköğretim mezunu	3,559	0,098-,804	0,018
Lise mezunu	2,545	0,133-1,159	0,091
Yüksekokul mezunu	1,315	0,403-4,298	0,650
Ailenin geliri			
1000 TL'nin üstünde	1,495	0,761-2,938	0,243
Öğrencinin ailesiyle iletişimi			
İletişimi kötü	4,074	2,065-8,040	0,000
Sigara kullanımı			
Sigara kullanıyor	11,023	4,116-29,522	0,000
Alkol kullanımı			
Alkol kullanıyor	6,712	1,546-29,146	0,011

TARTIŞMA

Araştırmada öğrencilerin %45.4'ünün sigara içtiği ve %34.9'unun her gün düzenli sigara içicisi olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, üniversite öğrencilerinde yapılan çeşitli araştırmalarla da uyumludur (5, 6, 12). Çilli ve Kaya (13) tarafından 2003 yılında üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmada; nikotin bağımlılığının bir yıllık yaygınlığı %17, nikotin yoksunluğunun bir yıllık yaygınlığı ise %4 bulunmuştur. Ülke genelinde lise gençlerinde yapılan iki ayrı çalışmada sigarayı en az bir kez deneme sıklığı sırasıyla %50 ve %29.3'dür (14, 15). Sigara alışkanlığı on beş yaş civarında başlamaktadır

(16) ve ilk içilen sigaranın hemen tamamı liseden mezuniyet çağı öncesindedir (17, 18). Araştırmada da sigaraya başlama yaş ortalaması 15.7 ± 2.38 bulunmuştur. Ortaöğretim çağında başlayan bu alışkanlık, üniversite yıllarında artarak devam etmektedir. 12-26 yaş arası 1333 gençte yapılan araştırmada; birbirini izleyen yaş kohortlarında sigara kullanımına başlayışın arttığı bulunmuştur (19). Toplumumuzda yaygın bir alışkanlık olan tütün kullanımı (20), ne yazık ki eğitilmiş kesim olan üniversite öğrencileri arasında da yüksektir.

Sigara kullanımı, erkek öğrencilerde anlamlı olarak daha fazladır. Türkiye’de toplum genelinde ve gençlerde yapılan çalışmalarda sigara alışkanlığı erkeklerde daha fazla bulunmuştur (5, 13, 15, 20). Pek çok ülkede geleneksel olarak kadınlar sigara içmezler ve kadınlar arasında sigara kullanım sıklığı erkeklerinkinin dörtte biri kadardır. Halen kadınların çoğu sigara içmediğinden, tütün endüstrisi bu grubu yeni pazar olarak görmektedir ve kadınları hedef olarak seçmiştir (22). Sonuçta kadınlar arasında da sigara kullanımı giderek artmaktadır. 15-16 yaş grubundaki Avrupalı öğrencilerde yapılan araştırmada, bazı Avrupa Ülkeleri’nde son otuz günde sigara kullanımında cinsiyet farkının önemsiz düzeyde olduğu, bazı ülkelerde ise kızlarda anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur (23).

Alkol ve madde kullanımı için de cinsiyet erkekler lehine anlamlıdır. Yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Mersin’de üniversite öğrencilerinde yapılan araştırmada alkol kullanan erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranı 1.9’dur (6). Yalçın ve ark. (24) tarafından 2119 üniversite öğrencisinde yapılan çalışmada madde kullanım yaygınlığı erkek öğrencilerde kızların 4.9 katı bulunmuştur. Selçuk Üniversitesi öğrencilerinde nikotin, alkol ve madde bağımlılığının 12 aylık yaygınlığı ile ilgili yapılan araştırmada alkol bağımlılığı tanısı alan öğrencilerin hepsi erkektir (25). Tıp fakültesi 1. sınıf öğrencilerinde yapılan çalışmada; kızlar erkeklere göre daha az sigara ve alkol kullandığını belirtmiştir ve madde kullanan öğrencilerin tümü erkek bulunmuştur (26). Avrupa Ülkeleri’nde lise öğrencilerinde yapılan araştırmada da, erkeklerin kızlardan daha büyük miktarda alkol aldığı ve yaşam boyu en az bir kez yasadışı madde kullanımının erkeklerde daha çok olduğu bulunmuştur (23).

Çalışmada, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile sigara ve alkol kullanımları arasında anlamlı bir ilişki varken, madde denemeleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Literatürde gelirin etkisi ile ilgili farklı sonuçlar vardır. 1168 üniversite öğrencisinde yapılan çalışmada öğrencinin harçlığının yüksekliği sigara içme için risk faktörü olarak bulunmuştur (5). Ege Üniversitesi öğrencilerinde yapılan araştırmada ise gelir ile alkol bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (28). Karadeniz Üniversitesi öğrencilerinde yapılan çalışmada, ailenin aylık gelirinin öğrencilerin madde kullanımına etkisi bulunmamıştır (27). Daha az cep harçlığına sahip öğrencilerin; sigara alkol gibi bağımlılık yapan maddelere

para harcaması; beslenme, eğitim gibi daha önemli ihtiyaçlarına daha az para ayırmalarına neden olabilir. Bangladeş’in en yoksul kesimlerinde tütüne harcanan para eğitime harcanan paranın on katıdır (29).

Araştırmada en çok sigara tüketenler arkadaşlarıyla birlikte kalanlarken, en az sigara içenler yurtdışı öğrenciler olarak bulunmuştur. Yurt ortamının daha kontrollü ve disiplinli oluşu bunda etkili olabilir.

Öğrencilerin sigara kullanımı, anne babanın eğitim düzeyinden etkilenmezken; annenin eğitim düzeyi alkol kullanımında etkili bulunmuştur. Karadeniz Üniversitesi’nde yapılan çalışmada, madde kullanımının ailenin eğitim düzeyinden etkilenmediği bulunurken (27), Mersin Üniversitesi’nde yapılan çalışmada sigara içme davranışı ile anne babanın eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunmamış ama annenin eğitim düzeyi arttıkça, öğrencilerde alkol kullanımının arttığı belirlenmiştir (6).

Araştırmada öğrencilere anne, baba ve kardeşleriyle iletişimleri sorulmuş ve kendilerine göre değerlendirilmeleri istenmiş; bir ölçek kullanılmamıştır. Bu araştırmanın kısıtlılığıdır. Araştırma sonucunda; ailesiyle iletişiminin kötü olduğunu belirten öğrencilerde sigara kullanımı riski 1.7 kat; alkol kullanımı riski 1.8 kat; madde deneme riski 4 kat fazla bulunmuştur. Bu bulgular literatürle uyumludur. Kıbrıslı üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmada; sigara, alkol deneyen gençlerin aile ortamlarını daha olumsuz algıladıkları belirlenmiştir (21). 2013 üniversite öğrencisinde yapılan çalışmada ise; anne babaya bağlanma ölçeği alt boyutu olan anne baba ilgi/kontrol puan ortalamalarının ve anne, baba toplam ölçek puan ortalamalarının madde kullanmayanlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur (27).

Öğrencilerin alkollü içki deneme ve kullanma sıklıkları da, ülkemizde bu yaş grubunda yapılan çalışmalarla benzerdir. Öğrencilerin alkollü içki deneme sıklığı %63.9’dur ve %26.8’i haftada birden daha sık alkollü içki tüketmektedir. Selçuk ve Mersin Üniversitesinde yapılan çalışmalarda, haftada birden daha sık alkollü içki içenler %33.3 ve %37’dir (25, 6). Ege Üniversitesi öğrencilerinde Michigan alkolizm tarama testi (MATT) uygulanarak yapılan çalışmada öğrencilerin %76’sının alkollü içkiyi denediği ve alkol kullanan öğrencilerin %14’ünde alkol kötüye kullanımı; %8.8’inde ise alkol bağımlılığı olduğu tespit edilmiştir (28). Kıbrıslı üniversite öğrencilerinde ise yaşam boyu alkol deneme sıklığı %70.8 bulunmuştur (21). Bu değerler araştırma sonuçlarına yakındır.

Amerika’da ve Avrupa’da yapılan araştırmalarda alkol kullanımı daha yüksek boyutlardadır. 10234 kolej öğrencisinin %57’sinde riskli içicilik tespit edilmiş ve %56’sının son otuz gün içinde ağır içme atağı geçirdiği saptanmıştır (9). Avrupa ülkelerinde 2007 yılında yapılan ankette; yaşam boyu en az bir kez alkol kullanım ortalaması %90’a yakın bulunmuştur (23).

Öğrencilerde yaşam boyu en az bir kez madde deneme %10.4’tür. En çok denen maddeler; esrar (%4.1)

ve uçuculardır (%3.2). Bu sonuçlar, literatürle de uyumludur. 2005 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nde yapılan araştırmada, en sık denenen madde esrar bulunmuştur (%9.2) (30). Yalçın ve ark.'nın (24) 2009 yılındaki çalışmasında, yaşam boyu en az bir kez madde kullanımını %6.03'dür ve en çok kullanılan madde esrardır (%5.3). Kars ve Harran Üniversitesi'nde madde deneme sıklığı daha düşük bulunmuştur (%3.8 ve %2.5) (5, 26). Lise öğrencilerinde yapılan araştırmalarda da en sık denenen maddeler; esrar ve uçuculardır (31, 16).

Sonuç olarak; gençlerde alkol ve madde deneme sıklığı, batı ülkelerine göre daha düşük değerlere sahip olmakla birlikte, azımsanacak boyutta da değildir. Öğrencilerde sigara kullanımını ise oldukça yüksektir. Lite-

ratür bulguları, sigara içen gençlerin, alkol ve madde deneme ve kullanımının daha yüksek olduğunu göstermektedir (24, 27, 5). Araştırmada da benzer sonuçlar bulunmuştur. Genellikle ilk denenen bağımlılık yapıcı madde sigara olduğu için; gençlerin sigaraya başlamasını önlemek, diğer bağımlılık yapıcı maddeleri deneme ve kullanma risklerini de azaltabilir. Üniversite öğrencileri için yapılacak sağlık hizmetlerinde; bağımlılık yapıcı maddeleri bıraktırmaya yönelik çalışmalara da yer verilmesi faydalı olabilir. Araştırmada bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma ve denemede aile ile iletişimin kötü olmasının bir risk faktörü olduğu bulunmuştur. Ailelerin çocuklarıyla iyi iletişim içinde olmaları, onların kötü alışkanlıklardan korunmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Öztürk O. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. 1. Baskı, İstanbul: Evrim Basım,1990: 349-55.
- Mathers CD, Loncar D. Projections of global mortality and burden of disease from 2002 to 2030. Plos Med 2006; 3: 442-43.
- Karlıkaya C. Tütün ve ortak hava yolu. Solunum 2005; 7: 29-40.
- Özcebe H. Gençlerde riskli davranışlar ve sağlığın geliştirilmesi. XI.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Denizli, 2007; 149-53.
- Tanrikulu AC, Carman KB. Kars il merkezinde çeşitli üniversite öğrencileri arasında sigara kullanım sıklığı ve risk faktörleri. Türk Toraks Dergisi 2009; 10: 101-6.
- Tot Ş, Yazıcı K, Yazıcı AE, Erdem P, Bal N, Metin Ö. Mersin Üniversitesi öğrencilerinde sigara ve alkol kullanım yaygınlığı ve ilişkili özellikler. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2002; 3: 227-31.
- Ögel K, Tamer D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi 2001; 12: 47-52.
- Bilir N. Sigara salgınının kontrolü stratejileri. Sağlık İçin Sigara Alarmı Dergisi 2001; 4: 1-2.
- Zakletskaia L, Wilson E, Fleming MF. Alcohol use in students seeking primary care treatment at university health services. J Am Coll Health 2011; 59: 217-23.
- Aslan D, Özvarış ŞB, Esin Ç, Akın A. Bir grup üniversitesi öğrencisi arasında sigara ve alkollü bir içecek tüketme durumu: Prevalans ve etkileyen faktörler. Erciyes Tıp Dergisi 2006; 28: 172-82.
- Güler Ç, Köroğlu E. Psikiyatri Temel Kitabı, 1.cilt. 1.Baskı, Ankara: Hekimler Yayın Birliği,1997: 299-306.
- Boyacı H, Çorapcıoğlu A, Ilgazlı A, Başyigit İ, Yıldız F. Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarının değerlendirilmesi. Solunum Hastalıkları 2003; 14: 169-75.
- Çilli AS, Kaya N. Üniversite öğrencilerinde nikotin bağımlılığının psikiyatrik bozukluklarla birlikteliği. Türk Psikiyatri Dergisi 2003; 14: 42-9.
- ESPAD 2003 Raporu. http://www.espad.org/espad_reports/04.04.2012.
- Küresel gençlik tütün araştırması 2003. http://havanikoru.org.tr/Docs_Arastirmalar/03.04.2012.
- Türkiye'de uyuşturucu bağımlılığı UNODC ülke değerlendirmesi. <http://www.unicef.org.tr/01.04.2012>.
- Siquiera LM, Rolnitzky LM, Rickert V. Smoking cessation in adolescents: The role of nicotine dependence, stress and coping methods. Arch Pediatr Adolesc Med 2001; 155: 489-95.
- Patten CA, Ames SC, Ebbert J, et al. Tobacco use outcomes of adolescents treated clinically for nicotine dependence. Arch Pediatr Adolesc Med 2001; 155: 831-37.
- Metchior M, Chastang J, Goldberg P, Fombonne E. High prevalence rates of tobacco alcohol and drug use in adolescents and young adults France. In Addictive Behaviors 2008; 33: 122-23.
- TC Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye Raporu. 1.Baskı, Ankara: Anıl Matbaacılık: 16-7.
- Akferit KS, Çakıcı E, Çakıcı M. Üniversite öğrencilerinde sigara,alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. Anatol J Psych 2009; 10: 40-7.
- DSÖ Küresel Tütün salgını raporu. (Ç: Bilir N) DSÖ, 2008; 16-8.
- 2007 espad özet raporu. <http://www.emcdda.europa.eu/attachments.cfm/4.4.2012>.
- Yalçın M, Eşsizoğlu A, Akkaç H, Yaşan A, Gürgen F. Dicle Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımını belirleyen risk faktörleri. Klinik Psikiyatri 2009; 12: 123-33.
- Kaya N, Çilli AS, Üniversite öğrencilerinde nikotin,alkol ve madde bağımlılığının 12 aylık yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2002; 3: 91-7.
- Şimşek Z, Koruk İ, Altındağ A. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin riskli davranışları. Toplum Hekimliği Bülteni 2007; 26: 19-24.
- Görgün S, Tiryaki A, Topbaş M. Üniversite öğrencilerinde madde kullanma biçimleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2010; 11: 305-12.
- Yiğit Ş, Khorshid L. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığı. Bağımlılık Dergisi 2006; 7: 24-30.
- Efromyson D. Hungry tobacco an analysis of the economic impact of tobacco consumption on poor in Bangladesh. Tobacco Control 2001; 10: 212-17.
- Taner S. Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinde, sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Uzmanlık tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi 2005; 55-65.
- Ögel K, Tamar D, Evren C, ve ark. Türkiye'de on beş ilde sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi 2001; 12: 47-2.